Xu hướng sử dụng bao bì thân thiện với môi trường trên thế giới và gợi ý cho Việt Nam

TRẦN MINH THƯ*

Hiện nay, bao bì thân thiện với môi trường khá phổ biến ở các nước phát triển và đã có những bước tiến ban đầu ở các nước đang phát triển, khi thu nhập cá nhân và ý thức tiêu dùng ngày càng tiến bộ. Vì vậy, Việt Nam cần nghiên cứu chính sách, cũng như kinh nghiệm quốc tế để có thể thúc đẩy mạnh mẽ hơn nữa xu hướng tiêu dùng bao bì thân thiện với môi trường, vốn là một khái niệm khá mới mẻ tại đây.

Theo nghiên cứu của các chuyên gia trên thế giới, bao bì từ nilon phải mất hơn 500 đến 1000 năm mới có thể phân hủy hoàn toàn, còn nếu đem tiêu hủy, thì sẽ gây ô nhiễm bầu không khí cực kỳ nghiêm trọng dẫn đến nhiều bệnh về đường hô hấp. Để giảm thiểu vấn đề đó, bao bì xanh đã chính thức ra đời. Khái niệm này dùng để chỉ những loại bao bì thân thiện với môi trường. Đó là những loại bao bì được sản xuất từ những nguyên vật liệu thân thiện với thiên nhiên, có thể tái chế hoặc phân hủy được nhanh chóng.

CHÍNH SÁCH THÚC ĐẨY VIỆC SỬ DỤNG BAO BÌ THÂN THIỆN VỚI MÔI TRƯỜNG TRÊN THẾ GIỚI

Tại Hàn Quốc

Nhận thức được cuộc khủng hoảng rác thải đã có tác động tiêu cực đến môi trường, các công ty dịch vụ chuyển phát nhanh đã thay thế các bao bì nhựa bằng những vật liệu thân thiện với môi trường hơn, như: bìa cứng hay băng keo giấy. Các loại hộp xốp được sử dụng cho thực phẩm tươi sống cũng bị cấm sử dụng. Theo số liệu thống kê, Hàn Quốc đã đóng gói tổng cộng 2,54 tỷ bưu kiện vào năm 2018, đưa nước này trở thành nhà sản xuất rác thải lớn thứ hai với 62kg rác thải bình quân đầu người được sử dụng hàng năm.

Nỗ lực này được đẩy mạnh trong bối cảnh Chính phủ Hàn Quốc ban hành lệnh cấm sử dụng túi nhựa trong các siêu thị và cửa hàng bán lẻ trên khắp cả nước kể từ đầu năm 2019 nhằm bảo vệ môi trường. Lệnh cấm có hiệu lực từ ngày 01/01/2019, trên cơ sở Luật sửa đổi về bảo tồn tài nguyên. Đạo luật này được cho là sẽ ảnh hưởng đến hàng chục nghìn siêu thị và cửa hàng trên toàn quốc. Tại đó, túi nhựa không được phép phát miễn phí cho khách hàng, mọi người đều phải trả tiền cho túi gói khi mua hàng hóa.

Khi đạo luật này được thực thi, hơn 10.000 siêu thị và 20.000 tiệm bánh tại Hàn Quốc đã không được phát miễn phí túi nhựa cho khách hàng như trước đây và người tiêu dùng được khuyến khích sử dụng túi giấy hoặc hộp giấy. Các cửa hàng trong trường hợp vi phạm lệnh cấm túi nhựa thậm chí sẽ phải nộp phạt tài chính lên tới 3 triệu Won (khoảng 2.600 USD) (Phương Anh, 2019).

Tại Anh

Chịu sức ép lớn từ người tiêu dùng, các chuỗi cửa hàng và siêu thị lớn tại Anh bắt đầu chung tay trong chiến dịch nói không với đồ nhựa đang lan rộng mạnh mẽ. Theo số liệu thống kê hồi tháng 11/2018 của tổ chức Greenpeace và Cơ quan Điều tra môi trường có trụ sở tại Anh, ước tính mỗi năm 10 chuỗi cửa hàng lớn nhất của nước này sử dụng 810 nghìn tấn bao bì nhựa dùng một lần, chưa kể các túi xách. Nhiều chuỗi siêu thị lớn tại Anh đã đăng ký "Hiệp ước nhựa Anh", trong đó cam kết loại bỏ các bao bì sử dụng một lần và hướng tới triển khai các loại bao bì có thể tái chế hoặc phân hủy vào năm 2025.

Theo những đề xuất đầu năm 2018, Thủ tướng Anh Theresa May đang thúc đẩy loại bỏ hoàn toàn các chất thải nhựa có thể tránh được trên toàn nước

* ThS., Trường Đại học Ngoại thương

Anh trong vòng 25 năm tới. Theo đó, các siêu thị được khuyến khích mở những dãy hàng "không nhựa" riêng.

Tại Mỹ

Hiện tại, chưa đến 10% lượng nhựa thải ở Mỹ được tái chế mỗi năm. Phần lớn các loại rác thải nhựa này được vứt ra các bãi rác; một phần trong đó được thiêu huỷ, phần còn lại lên tới hàng triệu tấn trôi nổi trong đại dương. Các trung tâm tái chế trên khắp Mỹ cũng đang gặp khó khăn. Mới đây, giá phế liệu sụt giảm đã khiến trung tâm tái chế lớn nhất California phải đóng cửa, 750 nhân viên mất việc (Diệu Anh, 2019).

Quốc hội và Thượng viện Mỹ vừa đưa ra hai dự luật có cùng nội dung, theo đó, trong vòng 10 năm tới lượng nhựa trên toàn California sẽ giảm 75%, kỳ vọng sẽ nhận được sự đồng thuận của các nhà lập pháp. Nếu được thông qua, các nhà sản xuất, phân phối bao bì sẽ phải đảm bảo rằng cho đến năm 2030, tất cả sản phẩm nhựa của họ có thể tiêu huỷ hoặc tái chế hoàn toàn. Đơn vị nào không tuân thủ có thể bị phạt tới 50.000 USD/ngày.

Các nghị sĩ bang New York cũng chuẩn bị thông qua luật cấm sử dụng túi nhựa dùng một lần, qua đó đưa bang có dân số đông thứ 3 nước Mỹ trở thành bang thứ 2 áp dụng luật cấm này.

Trong khi đó, trên trang mạng xã hội Twitter, sân bay quốc tế San Francisco (SFO) của Mỹ thông báo, sẽ cấm bán các loại nước uống đựng trong chai, lọ, hộp hoặc túi bằng nhựa dùng một lần và có dung tích ít hơn 1 lít kể từ ngày 20/08. Biện pháp này là một phần trong kế hoạch của SFO hướng tới năm 2021 trở thành sân bay không rác thải đầu tiên ở Mỹ. Theo SFO, đã có gần bốn triệu chai nước uống bằng nhựa đã được bán tại sân bay này trong năm 2018 và nhiều rác thải nhựa trong số này không được tái chế (Minh Anh, 2019).

Tại Đức

Gần đây, chính phủ Đức đưa ra những thông tin và yêu cầu các siêu thị là phải cung cấp các loại túi thân thiện với môi trường hơn, ví dụ như túi giấy, hoặc khi khách hàng yêu cầu có túi nilon, họ phải trả tiền thay vì được miễn phí như trước đây. Chính điều đó giảm thiểu lượng túi nilon sử dụng ở các siêu thị. Người dân đã sử dụng túi dùng nhiều lần hoặc mang túi vải đi mua hàng để khỏi phải trả tiền.

Bên cạnh đó, Đức cũng có chính sách rất tốt và đồng bộ đối với việc sử dụng vật liệu đóng gói và chai nhựa được tái chế và được sử dụng nhiều lần. Đức đưa ra chế độ khi người ta mua một đồ uống đựng trong chai nhựa, thì họ phải trả thêm tiền chai nhựa để khuyến khích khách hàng sau khi sử dụng thành phẩm trong chai thì có động lực đem trả lại cho siêu thị cái chai đó để lấy lại tiền.

Hiện nay, Đức đang cố gắng phấn đấu là 98% số chai đựng chất lỏng bán trong các siêu thị sẽ được tái chế sử dụng. Một trong những sáng kiến về tái chế rác của Đức được nhiều quốc gia thuộc liên minh châu Âu làm theo, đó là nâng cao trách nhiệm của nhà sản xuất trong việc hạn chế lượng rác thải. Theo sáng kiến của Đức, các nhà sản xuất và bán lẻ phải trả tiền để có được Green Dot (điểm xanh) in trên bao bì sản phẩm. Nếu lượng bao bì càng lớn, doanh nghiệp càng phải trả nhiều chi phí. Để tiết kiệm chi phí, doanh nghiệp buộc phải sử dụng ít giấy hơn, thủy tinh mỏng hơn và hạn chế kim loại, nhờ vậy, lượng rác thải ra môi trường sẽ giảm đi rất nhiều.

Mới đây, Bộ Môi trường Đức còn công bố một kế hoạch giảm rác thải nhựa bằng 5 biện pháp cụ thể: hạn chế bao bì, sử dụng bao bì thân thiện môi trường, xây dựng thêm trạm tái chế rác, ngăn chặn nhựa vào chất thải hữu cơ, giảm thải nhựa ra biển (P.V, 2019).

THỰC TRẠNG SỬ DỤNG BAO BÌ THÂN THIỆN VỚI MÔI TRƯỜNG Ở VIỆT NAM

Theo báo cáo gần đây của tổ chức quốc tế bảo vệ đại dương và biển Ocean Conservancy, Việt Nam là một trong năm nước đứng đầu thế giới thải nhiều bao bì nhựa ra biển nhất. Lượng rác thải nhựa do Trung Quốc, Indonesia, Philippines, Thái Lan và Việt Nam thải ra biển chiếm 60% lượng rác thải nhựa trên toàn cầu (Thục Minh, 2019).

Việt Nam đang ngày càng nhận thức được vai trò, tầm quan trọng của sản xuất và tiêu dùng bền vững nói chung, phát triển sản xuất và tiêu thụ các bao bì sản phẩm thân thiện môi trường nói riêng. Quyết tâm này được thể hiện qua các chính sách được ban hành. Điển hình là Quyết định số 76/QĐ-TTg, ngày 11/01/2016 về việc phê duyệt Chương trình Hành động Quốc gia về sản xuất và tiêu dùng bền vững đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030. Theo đó, Bộ Công Thương đang xây dựng Chương trình Hành động Quốc gia về sản xuất sạch hơn và tiêu dùng bền vững giai đoạn 2020-2030, dự kiến trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt, trong đó bao gồm Chương trình hành động về phát triển hệ thống phân phối xanh (hệ thống phân phối bền vững) tại Việt Nam giai đoạn 2020-2030. Tại Chương trình này, các nghiên cứu đánh giá về thực trạng sản xuất và sử dụng sản phẩm thân thiện môi trường tại Việt Nam sẽ được thực hiện, tham khảo kinh nghiệm của một số quốc gia trong khu vực và

trên thế giới về việc xây dựng và nhân rộng các mô hình phân phối sản phẩm thân thiện môi trường.

Thực tế, từ nhiều năm nay, nhiều siêu thị tại Việt Nam đã triển khai sử dụng những tấm màng co, túi nilon tự hủy để dùng gói thực phẩm. Tuy nhiên, việc thay mới bằng lá chuối cho sản phẩm rau, củ là một trong những cách thiết thực nhất để siêu thị và người tiêu dùng cùng nâng cao ý thức bảo vệ môi trường sống, đặc biệt trong bối cảnh sản xuất, phân phối và tiêu dùng các sản phẩm có bao bì thân thiện với môi trường (bao bì xanh) là một trong những ưu tiên của nhiều quốc gia trên thế giới. Mặt khác, các doanh nghiệp lớn trong nước đã có những hành động tích cực để thay thế bao bì nhựa thành các chất liệu thân thiện hơn với môi trường.

Hiện nay, có một số doanh nghiệp đã đầu tư công nghệ sản xuất các loại túi thân thiện với môi trường, như: túi giấy, túi vải sử dụng nhiều lần, túi nilon tự phân hủy, túi dệt từ sợi nilon sử dụng nhiều lần... của Tập đoàn An Phát Holdings (APH), Envi Green, Công ty TNHH Phúc Lê Gia, Công ty Cổ phần bao bì Vafaco, Công ty Cổ phần Văn hóa Tân Bình (ALTA), Công ty TNHH nhựa Tiến Thành... Đặc biệt, Tập đoàn Unilever quyết định thay thế toàn bộ bao bì bằng nhựa nguyên sinh sản xuất trực tiếp từ dầu mỏ bằng nhựa tái chế. Trong đó, Sunlight, Comfort và Love and Beauty Planet là 3 nhãn hàng tiên phong sử dụng bao bì làm từ nhựa tái chế thân thiện với môi trường. Đại diện Unilever cho biết, nhựa tái chế được sản xuất từ nhựa thu gom. Sau khi phân loại, nhựa được nghiền nhỏ, làm sạch và nung chảy. Hỗn hợp nhựa được chuyển qua máy ép thành dạng sợi hoặc hạt nhựa.

MỘT SỐ GỢI Ý CHO VIỆT NAM

Qua việc quan sát các quốc gia phát triển và tự đánh giá lại các hoạt động trong nước, Việt Nam có thể có những biện pháp sau để phát triển tiêu dùng bao bì thân thiện với môi trường:

Một là, trợ giá cho các bao bì thân thiện môi trường: Hiện nay giá thành của các loại túi, bao bì nilon tự hủy thường cao hơn sản phẩm thông thường. Với giá thành như vậy thật khó để người sản xuất túi thân thiện môi trường cạnh tranh với túi nilon và cũng khó để người dân tự giác ủng hộ trong điều hiện kinh tế còn eo hẹp. Cũng lưu ý thêm rằng, sự trợ giá này chỉ diễn ra trong một số năm nhất định để mang tính chất tạo đà, vì theo quy luật thị trường, khi thị phần của sản phẩm mới đạt tới tỷ lệ nhất định (thường là điểm "hòa vốn"), thì doanh nghiệp tự cân đối, mà không cần tới sự trợ giúp từ bên ngoài.

Hai là, sự vào cuộc của Chính phủ và các cấp, các ngành cần mạnh mẽ hơn: Để đưa vấn đề sử dụng tràn lan túi nilon và bao bì nhựa khó phân hủy vào luật định với chế tài nghiêm khắc, qua đó hạn chế và tiến tới cấm việc dùng này. Khi đó, vấn đề bảo vệ môi trường mới thực sự được giải quyết ngay từ phần gốc. Việc áp dụng chính sách thuế môi trường công bằng và triệt để đối với doanh nghiệp, đơn vị sản xuất sản phẩm nilon và nhựa dùng một lần thông thường. Chính sách ưu đãi của Nhà nước đối với phẩm thân thiện với môi trường mới phát huy được tác dụng.

Bên cạnh đó, cần tăng cường thông tin, tuyên truyền để thay đổi về nhận thức, từ đó thay đổi về hành động của người tiêu dùng Việt Nam. Theo đó, cần đẩy mạnh tuyên truyền phổ biến nhằm nâng cao nhận thức và khuyến khích nhiều thành phần, nhóm đối tượng trong xã hội tham gia hệ thống phân phối xanh, lan tỏa lối sống xanh cho cộng đồng, vì một môi trường xanh cho bản thân mỗi gia đình Việt Nam nói riêng và toàn xã hội nói chung.❑

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Diệu Anh (2019). *Mỹ đưa ra dự luật giảm rác thải nhựa*, truy cập từ https://congnghiepmoitruong.vn/my-dua-ra-du-luat-giam-rac-thai-nhua-2628.html

2. Phương Anh (2019). *Hàn Quốc đẩy mạnh cuộc chiến nói "không" với túi nhựa*, truy cập từ https://www.vov.vn/the-gioi/cuoc-song-do-day/han-quoc-day-manh-cuoc-chien-noi-khong-voi-tui-nhua-880024.vov

3. Thục Minh (2019). *Khi đại dương ngập ngụa rác nhựa*, truy cập từ https://thanhnien.vn/the-gioi/khi-dai-duong-ngap-ngua-rac-nhua-1072906.html

4. P.V (2019). *Các quốc gia trên thế giới tái chế rác thải nhựa như thế nào?*, truy cập từ https://www.moitruongvadothi.vn/moi-truong/cac-quoc-gia-tren-the-gioi-tai-che-rac-thai-nhua-nhu-the-nao-a48086.html

5. National Bureau of Statistics, China Statistical Yearbook (2003). *Beijing: Statistical Press*

6. The National Development and Reform Commission (2015). *China's Policies and Actions on Climate Change*